

ОЦІНКА ДОСТУПНОСТІ МОЖЛИВИХ ДЖЕРЕЛ ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Д.В. Базь, М.А. Наумова

Резюме. У статті розглянуто особливості фінансування інноваційної діяльності підприємств. Запропоновано інтегральний показник доступності джерел фінансування підприємств та випробувано його на прикладі ПАТ «Пологівський маслоекстракційний завод».

Ключові слова: інноваційна програма, інноваційний проект, фінансування, джерела фінансування.

Актуальність дослідження. Інноваційна діяльність супроводжується залученням капіталовкладень, розміри яких визначаються змістом і масштабом інноваційних проектів. Підвищення активності реалізації інноваційних проектів на вітчизняних підприємствах є однією з головних передумов стабільності та сталого розвитку національної економіки. Одна з основних проблем, що не дозволяє стати Україні на інноваційний шлях розвитку, — недостатня кількість фінансових ресурсів. У свою чергу, механізм і порядок фінансування науково-технічних й інноваційних програм і проектів значною мірою залежать від загальної концепції й порядку їхнього формування й реалізації, а також від порядку фінансування науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт та інноваційної діяльності і має входити до них як складова частина.

Попри те, що за останні 20 років в Україні набуто певного досвіду розробки й організації виконання цільових програм на державному, регіональному та галузевому рівнях, але ще й дотепер питанням створення й впровадження чіткого механізму їх фінансового забезпечення приділяється мало уваги [1].

Особливої актуальності ці питання набувають в умовах переходу до ринкових відносин. Зокрема, потребують вирішення проблеми підвищення ефективності фінансового забезпечення інноваційних проектів, створення ефективного механізму багатоканальності джерел фінансування програм, планування й розподілу в їхніх рамках фінансових ресурсів, створення централізованих програмних фондів, повернення виділених бюджетних коштів.

Тому глибоке вивчення питань фінансового забезпечення інноваційних програм та проектів є важливою передумовою для збереження й розвитку науково-технічного потенціалу країни, швидкого й ефективного впровадження новинок в усі сфери її народногосподарського комплексу, забезпечення його структурно-інноваційної перебудови.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналізом організаційних форм фінансування інноваційної діяльності та розробками способів ефективного фінансового забезпечення інноваційної діяльності в Україні займалися такі вчені, як М. П. Волков [5], М. В. Гусятинський [1], Б. Ф. Заблоцький [3]. Шляхи, запропоновані Б. В. Гриньовим, П. П. Микитюком сприяють фінансовому забезпеченню інноваційного розвитку підприємств, що послужить істотним поштовхом для підняття економіки України. Оцінки джерел фінансування інноваційних програм і проектів досліджують також Є. Н. Юдіна [4], М. А. Йохна, В. В. Стадник та інші.

Метою дослідження є вивчення питань фінансового забезпечення інноваційних підприємств та розробка інтегрального показника для оцінки доступності джерел фінансування.

Виклад основного матеріалу. Більшість інноваційних підприємств починаються як малі та приватні підприємства, в яких одна людина або група осіб — під впливом комерційної привабливості нової ідеї — роблять формальні кроки для втілення цієї перспективної ідеї в реальність.

Процес комерціалізації нових ідей пов'язаний з подоланням цілого ряду перешкод, що приблизно відповідають наступним етапам розвитку [1]:

1. Дослідження потенціалу ринку, технічних можливостей реалізації та економічної життєздатності ідеї;
2. Розробка продукту;
3. Введення продукту на ринок;
4. Розширення ринку (збільшення збуту) даного продукту.

На ранніх етапах цього процесу існує значна невизначеність щодо технічних рішень, поведінки ринку і економічних параметрів, у зв'язку з чим важко точно визначити потенціал конкретного підприємства. Коли ж підприємство досягає етапу виходу продукту на ринок, то сумнівів щодо його потенціалу стає значно менше і воно стає більш привабливим для джерел фінансування. Таким чином, однією з характерних рис інноваційних підприємств є те, що їм необхідно зняти основні фактори невизначеності і показати, а також збільшити свій економічний потенціал [2].

Оскільки інноваційна діяльність різноманітна і багатогранна, то існують найрізноманітніші інноваційні підприємства, що відрізняються один від одного за типом використовуваних ними інновацій. Конкретні особливості розвитку інноваційних підприємств залежать від величини первісних витрат, необхідних для розробки продукту; від тривалості періоду розвитку їх відповідного ринку; процесу виходу на ринок. У цьому процесі існує ряд ключових стадій, на яких критично важливо забезпечити достатнє фінансування: виконання науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт з відповідного продукту, вироблення концепції і розробка дослідного зразка-прототипу продукту, оцінка та перевірка параметрів відповідного ринку і початкове виробництво.

Основними видами джерел фінансування інвестиційних проектів є [3]:

1. Самофінансування, тобто здійснення інвестування тільки за рахунок власних коштів.
2. Кредитне фінансування, тобто інвестиційні кредити банків, випуск облігацій.
3. Акціонування, а також інші форми часткового фінансування.
4. Лізинг.
5. Бюджетне фінансування.
6. Іноземне фінансування.
7. Змішане фінансування на основі різних комбінацій зазначених джерел.

Доступність джерел фінансування не однакова як для компаній, що знаходяться на різних стадіях життєвого циклу, так і для компаній різних сфер діяльності. Відповідні стадії життєвого циклу компанії відбиваються на рівні фінансової стійкості фірми та на очікуваннях контрагентів на ринку. Так, на початкових стадіях розвитку бізнесу існує обмежений вибір джерел фінансування та недостатня їх доступність, в той час як на стадіях юності, розквіту і стабільності доступність джерел фінансування зростає. Таким чином, кожна компанія в залежності від специфіки своєї діяльності та стадії життєвого циклу індивідуально підходить до оцінки запропонованих показників доступності фінансових ресурсів [4].

Використання всіх видів позикових коштів передбачає не тільки їх надходження, а й виплату відсотків, повернення основної суми боргу, виникнення трансакційних витрат, пов'язаних із залученням позикових джерел. Отже, при оцінці кількісних показників доступності доцільно враховувати загальну суму коштів, яку необхідно виплатити за залучення певного обсягу фінансових ресурсів, виражену у відсотках до цього обсягу, тобто вартість джерела фінансування або ціну капіталу. Знаючи фактичну ціну кожного джерела, по-перше, менеджмент компанії може вибрати фінансові ресурси з найменшими витратами їх залучення; по-друге, ціна є необхідним елементом прийняття фінансових рішень (оскільки середньозважена ціна капіталу компанії не повинна перевищувати необхідну ставку прибутковості).

Для виявлення доступного джерела фінансування з метою задоволення потреб

компанії в залученні фінансових ресурсів можна використати інтегральний показник доступності джерел фінансування, розрахунок якого здійснюється на основі найважливіших факторів доступності джерел фінансування. Кожному з них надається певна кількість максимальних балів, в залежності від важливості фактору (табл. 1).

Так, залежно від отриманого значення інтегрального показника рівень доступності джерела фінансування компанії можна віднести до одного з наступних:

- 1) 0-3,3 — низький;
- 2) 3,4-6,6 — середній;
- 3) 6,7-10 — високий.

Таблиця 1

Показники доступності джерел фінансування	
Фактор доступності	Максимальний бал
Доступна процентна ставка (на рівні середньої ставки): для мікропідприємств — 26% річних; для малих і середніх компаній — 23% річних; для великих компаній — 22% річних	2
Відсутність трансакційних витрат	2
Відсутність застав і/або поручительства та/або гарантій та/або інше.	1,5
Необхідний термін залучення джерел фінансування	1
Обсяги необхідних залучених ресурсів збігаються з можливим їх отриманням	2
Швидкість надання фінансування	1,5
Усього	10

Розглянемо інтегральний показник доступності джерел фінансування на прикладі ПАТ «Пологівський ОЕЗ» — одного з багатьох підприємств в Україні і країнах СНД з переробки олійних культур, що являє собою єдиний комплекс цехів і допоміжних підрозділів з розвинутою інфраструктурою. Цей комплекс забезпечує переробку понад 500 тисяч тон насіння соняшнику за рік. За час експлуатації підприємства, крім насіння соняшнику, була освоєна технологія переробки насіння сої та ріпаку з випуском високоякісних соєвої і ріпакової олій та шротів.

Підприємство займає приблизно 6% ринку нерафінованої соняшникової олії в Україні. Керівництвом ПАТ «Пологівський ОЕЗ» було прийнято рішення щодо запровадження інноваційних технологій у виробництво соняшникової олії та шроту. Це дозволить підвищити рівень конкурентоспроможності підприємства на внутрішньому та зовнішніх ринках.

Було підраховано, що необхідна сума становить 119414 тис. грн. Виходячи зі сфери діяльності підприємства та стадії життєвого циклу, на якому воно знаходиться, для фінансування можна обрати наступні джерела:

- банківський кредит;
- фінансовий лізинг;
- іноземний кредит.

1. Банківський кредит від «UniCredit Bank» надається під 25% річних, але не є довгостроковим. В процесі кредитування виникають необхідність страхування застави та оформлення кредитної документації, що уповільнює швидкість надання фінансування.

2. Банк «ОТП Банк» пропонує довгостроковий фінансовий лізинг під 21%. Так само, як і в процесі кредитування, виникають необхідність страхування застави та оформлення документації.

3. Іноземні кредити поширені для підприємств олійно-жирової промисловості. «Capital Funds Group Ltd» пропонує 18% ставку на середньостроковий кредит. Він потребує трансакційних затрат та обов'язкових застав і гарантій. Через ретельніші перевірки суб'єкта кредитування швидкість надання фінансування є дещо меншою.

Дані по трьом джерелам фінансування згруповано у табл. 2:

Таблиця 2

Фактор доступності	Банківський кредит	Фінансовий лізинг	Іноземний кредит
Доступна процентна ставка (на рівні середньої ставки): для мікропідприємств — 26% річних; для малих і середніх компаній — 23% річних; для великих компаній — 22% річних	1,7	1,9	2
Відсутність трансакційних витрат	2	2	0
Відсутність застав і/або поручительства та/або гарантій та/або інше.	0,3	0,3	0,1
Необхідний термін залучення джерел фінансування	0,3	1	0,6
Обсяги необхідних залучених ресурсів збігаються з можливим їх отриманням	2	2	2
Швидкість надання фінансування	1	1	0,7
Усього	7,3	8,2	5,4

Проілюструємо дані таблиці:

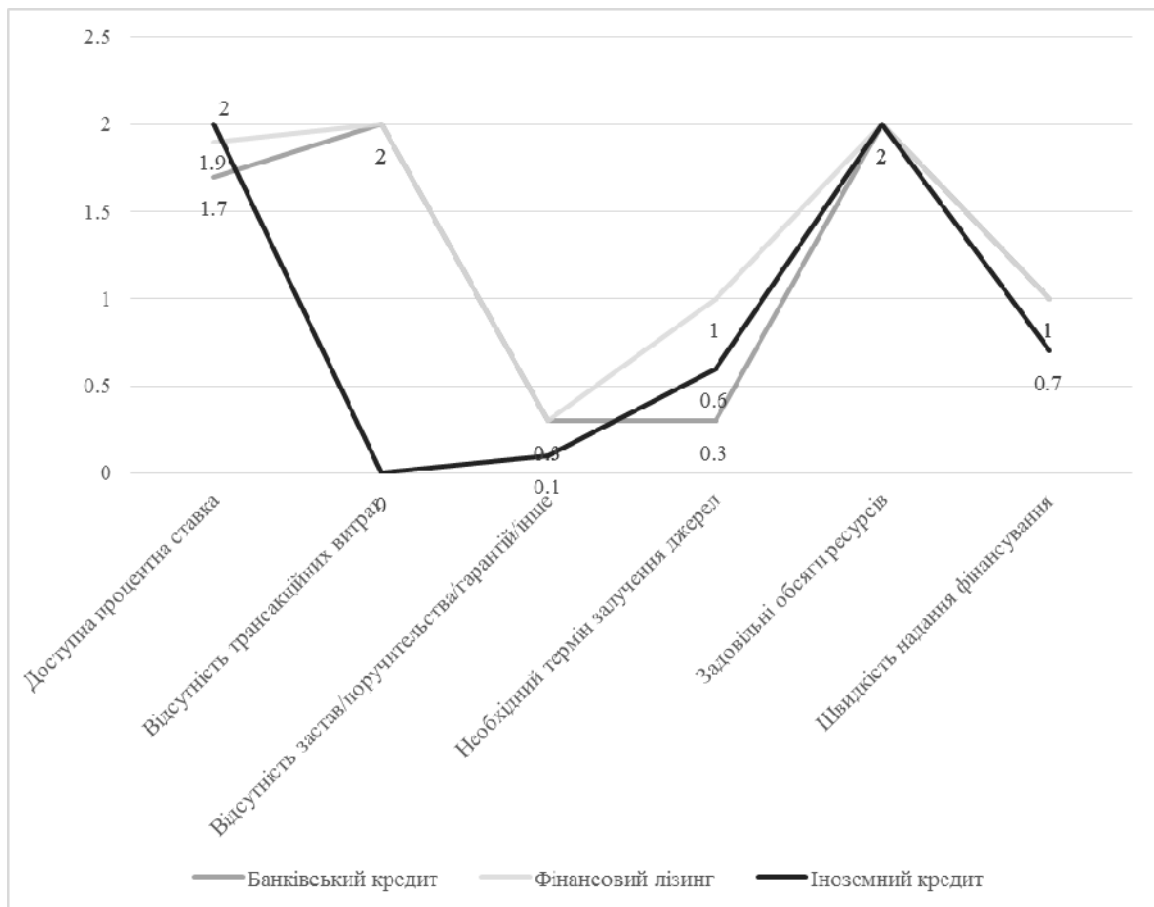

Рис. 1. Показники доступності джерел фінансування для ПАТ «Пологівський ОЕЗ»

За допомогою графічного зображення простіше зрозуміти, яке джерело доступніше за кожним фактором.

Висновки. Отже, можемо зробити висновок, що банківський кредит та фінансовий лізинг відносяться у даному випадку до високого рівня доступності. Іноземний кредит відноситься до середнього рівня доступності.

Далі менеджерам підприємства потрібно зробити вибір між можливими

джерелами і оцінити їх вплив на фінансову стійкість компанії, та, можливо, поєднати деякі з них для змішаного фінансування інноваційної діяльності. Окрім цього, можна зосередити увагу на джерелах, які наразі є недоступними для підприємства, але більш привабливі. Наприклад, розширювати співпрацю з іноземними компаніями, адже олійно-жирова промисловість є експортно-орієнтованою та привабливою для інвестицій. Така співпраця є значно ширшою, аніж просто іноземний кредит, та дає більш перспективні шляхи розвитку для підприємства олійно-жирової промисловості.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Гусятинський М. В. Про державне регулювання розвитку інноваційної діяльності в Україні / М. В. Гусятинський, М. М. Ігнатенко // Економіка АПК. – 2012. – № 9. – С. 89-94.
2. Фінансування інноваційної діяльності в Україні: реалії та перспективи // Укрбізнес / Економіка та фінанси, 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://analitic.ub.ua/3693-finansuvannya-innovatsiynoyi-diyalnosti-v-ukrayini-realiyi-ta-perspektivi.html>
3. Заблоцький Б. Ф. Економіка й організація інноваційної діяльності : [навч. посіб.] / Б. Ф. Заблоцький. – Львів : Новий Світ-2000, 2007. – 456 с.
4. Юдина Е. Н. Оценка доступности и надёжности источников финансирования / Е. Н. Юдина // Вести Волгоградского государственного университета. – 2013. – № 1 (22). – С. 181-186.
5. Волков О. І. Економіка та організація інноваційної діяльності / Волков О. І., Денисенко М. П., Гречан А. П. – [3-є вид.]. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 662 с.

УДК 336.1:352

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

О.О. Барабаш, І.В. Гнидюк

Резюме. В статті розглянуто особливості державної фінансової політики, спрямованої на розвиток економіки регіонів в Україні. Проаналізовано функціонування таких фінансових важелів як субвенції на соціально-економічний розвиток регіону, видатки з Державного фонду регіонального розвитку, видатки бюджету в рамках Угод регіонального розвитку областей, а також засобів стимулювання розвитку індустріальних парків в Україні.

Ключові слова: фінансові важелі, розвиток економіки регіону, субвенції, бюджетні видатки, бюджетні інвестиції.

Постановка проблеми. Визначення пріоритетних напрямів та обґрунтоване формування цілей економічного розвитку кожного окремого регіону з урахуванням його сильних та слабких сторін, загроз та можливостей, визначених зовнішнім середовищем зумовлює потребу використання стратегічного підходу. З метою створення необхідних умов для їхнього стабільного економічного зростання та розвитку держава використовує набір фінансових важелів відповідно до визначених державною фінансовою політикою напрямів. Застосування саме фінансових важелів як найвпливовіших засобів державного регулювання економіки в сучасних ринкових умовах має враховувати стратегічні цілі, що потребує постійної оцінки та моніторингу ефективності їх використання.

Після проголошення державної незалежності України перед суспільством і державою постали важливі проблеми, пов'язані з розбудовою місцевого самоврядування як одного з ключових елементів взаємодії територіальних громад, держави та особи. Але у своїй діяльності місцева влада стикається з проблемами недостатнього фінансування їх діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Роль, значення та проблеми функціонування органів місцевого самоврядування у своїх працях досліджують такі економісти як М.О. Баймуратов, В.А. Григор'єв, С.О. Гринецький, І.Г. Ткачук, Ф.Г. Бурчак, В.В. Цветков, В.І. Семчик, В.Б. Авер'янов,